

DEMOKRATİK MİTOSLAR: HALK-ULUS EGEMENLİĞİ VE SİYASAL TEMSİL*

Doç. Dr. Mehmet Ali AĞAOĞULLARI

Demokrasi, XX. yüzyılın en büyük mitosudur. Çünkü insanlığın yazgısı olduğu, insanın insanlık onuruna ancak onun içinde ulaşabildiği gibi inançlarla bezenmiş olan demokrasi, gerçekte içi boş bir kavramdır; ya da modern çağlarda içi boş bir kavrama dönüştürülmüştür. Dolayısıyla herkes, ona istediği anlamı yükleyebilmekte ve böylece her kapıyı açtığı varsayılan bu sözcüğü kendine mal edebilmektedir. Örneğin, bugün yeryüzündeki siyasal rejimlerin büyük çoğunluğu, demokrasiden dem vurmakta, demokrasiye atıfta bulunmakta ya da hiç olmazsa demokratik bir meşrulukla kendilerini donatmaya çalışmaktadır.

Etimolojik bakımdan, en saf biçimiyle “halkın kendi kendini yönetmesi” ya da en azından “halkın kendini temsilcileri aracılığıyla yönetmesi” şeklinde kısaca tanımlayabileceğim demokrasinin, bir mitosa dönüştürülüp çok farklı toplumsal ve siyasal yapılarla bağdaştırılabilmesinde, onun temelinde bulunduğu varsayılan bazı kavramların (özellikle de halk-ulus egemenliği ile siyasal temsilin) rolünü sorgulamak, bildirim konusunu oluşturacaktır.

Bir başka deyişle, tartışmak istediğim sorun, bu düşünsel kategoriler ile demokrasi arasında doğrudan bir bağlantı olup olmadığı ya da böyle bir bağlantının devlet gerçeği karşısında bir anlam ifade edip etmediğidir. Eğer bu düşünsel kategorilerin bir gerçekliği yansıtmadıkları, bunların birer mitos oldukları saptanırsa (yani halk ya da ulus egemen değilse ve siyasal temsil hiçbir şeyi temsil etmiyorsa), bunların üzerine oturtulan demokrasinin de bir mitos olmasının kaçınılmazlığı kendiliğinden ortaya çıkacaktır kanısındayım.

Halk-Ulus Egemenliği

Gerek “halk”, gerek “ulus” kavramlarının soyut bir bütünü ifade etmelerinden dolayı, halk egemenliği ile ulus egemenliğinin, sonuçları ba-

* II. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi'ne (31 Mayıs-2 Haziran 1989) sunulan bildiri.

kimından farklılaşmalarına karşın, özde aynı oldukları varsayımından hareket edeceğim.

Egemenlik, devlete içkin üstün bir gücü, devletin içinde **auctoritas** (iktidarın ilkesi) ile **potestas**'ın (iktidarın kullanımının) birleşmesini dile getiren modern bir kavramdır. Mutlak monarşide, kralın devlet ile bir anlamda özdeşleşmesi, yani egemenliğin kralın kişiliğinde, bedeninde somutlaşması, egemenlik kuramına açıklık kazandırmaktadır. Mutlak monarşi kuramları, "kralın istenci-halkın istenci" şeklindeki bir ikiliğin yadsınması üzerine kurulmuşlardır. Hobbes'un anlatımıyla, toplumda tek bir istenç vardır, o da devletinkidir; bunu dile getiren, dolayısıyla adaleti belirleyen monarktır. Bireyler kralda "bir" olurlar ve ona boyun eğerek organik bir kimliğe sahip bütünleşmiş siyasal toplumun içinde yer alırlar.

Halk-ulus egemenliği kavramının belirmesi, burjuvazinin siyaset sahnesine çıkıp iktidar yapısını değiştirmesine koşuttur. Halkın istencinin kolektif, bileşik bir varlık olan ulusun içine yerleştirilmesi ve böylece bu istencin ulusal egemenlik olarak tanımlanması, "kral-devlet"ten "ulus-devlet"e geçiş ile çok sıkı bir ilişki içinde bulunmaktadır.

Halk-ulus egemenliği, sözcük anlamı açısından zorunlu olarak demokrasiyi içerir ya da en azından demokrasiyi çağırıştır. Halk egemen ise, rejimin adı halkın iktidarı anlamına gelen demokrasi olmalıdır.

Etimolojisinde iktidar sözcüğü bulunan demokrasi, iktidar ilişkilerini ortadan kaldırmaz. Buna karşılık halk-ulus egemenliği, ilke olarak insanın insan üzerindeki hükmünün kalkmasını içerir. Öyleyse bu iki kavram nasıl bağdaşabilir? Üstelik demokrasi kavramı içindeki halk (**demos**) Antik Yunan'daki gibi bir sınıf değil de, ülkedeki bütün insanlar topluluğu olarak kabul edilirse, bir paradoksla karşı karşıya kalınır: Bütün, yani halk egemense, egemen olmayan, dolayısıyla yönetilen kimdir?

Bu çelişki, halk-ulus egemenliğinin el verdiği soyutlamalar ile ortadan kaldırılır. Bu kuram, kendinden önceki egemenlik anlayışının içerdiği bütünleştirici-eşitleştirici işlevi hemen hemen aynı şekilde yerine getirir: Bireyler, birbirleriyle eşit yurttaşlar olarak, halkta, ulusta bir olurlar.

Egemen ile bütünleşen kişi, doğallığından soyutlanmış, bireyselliğinden arınmış olan insandır, yani yurttaşdır. Doğal insanın (en azından kamusal alanda) yok olup yerini yurttaşta bırakması, egemenlik kuramını tehdit eden temel bir sorunu, yani istenç çatışmasını ortadan kaldırır: Halkın-ulusun istencinin karşısında bireylerin istenci ya da bireysel istençler diye bir şey söz konusu değildir.

Genel istenç, hiç kimsenin istenci değildir; bir bakıma insanüstü ol-

ma özelliğine sahiptir. İşte bu niteliğinden ötürü genel istenç, soyut bir varlığın, bir başka deyişle halkın-ulusun istencidir. Hiç kimsenin kendi istencini genel istenç olarak ortaya koyamamasına karşın, her yurttaş sanki genel istenç imişçesine istenç belirtmeye çalışmak zorundadır. Bu, yurttaş olmasının bir gereğidir. Dolayısıyla genel istenç, “halkın istenci+ yurttaşların uymak zorunda oldukları norm” şeklinde belirmektedir.

Halk-ulus istenci, Rousseau’ya göre genel istenç, (her ne kadar güdümlenmiş ise de) krallık istencinin yerine konmuş demektir. Buna göre, tek bir bedene ve tek bir istence sahip olduğu kabul edilen ulus, kraldan boşalan yeri doldurup devletle özdeşleşir. İktidarın birliği ise, halkın, ulusun bir oluşu üzerine oturtulur; halk ayrıca elinde bulundurduğu egemenlikle de bir olur.

Egemenliğin monarktan halka geçişi, isim sahipliği düzeyinde olur, yoksa merkezi egemen gücün özüne dokunulmaz. Bu bakımdan Fransız Devrimi, siyasette yeni bir dönem açmaz, fakat 14.-16. yüzyıllar arasında gerek kuramsal, gerek kılğısal (pratik) düzeyde oluşturulmuş olan devlet modelini yenileştirir, güncelleştirir. Bu yenileştirme, çeşitli koşulların belirlemesiyle belli bir dönemde, siyasal güçler/sınıflar arasındaki ilişkilerin zorunlu bir sonucudur. Hakim siyasal gücün değişmesiyle birlikte (ya da değişebilmesi için gereken meşruluğu sağlama amacıyla) tiranın gaspetmiş olduğu kabul edilen egemenlik, bu kez halk-ulus adına yeniden düzenlenir. Halk, modern prentir artık.

Devlet açısından bu durum, devletin, yaşamını sürdürebilmesi için zamanı geldiğinde gücünün yerini değiştirip onu yeni temeller üzerine oturtması demektir. Devrim, devlet gücünü kısa bir kesintiye uğratar; fakat bu kesinti, halkı bir siyasal kişilik olarak tarih sahnesine çıkararak bu gücün daha güvenli bir süreklilik kazanmasını sağlar. Sonuçta, halk-ulus egemenliği ile, bir yanda kişisel ayrıcalıklardan başka yerel, bölgesel ayrıcalık ve özerklikler yok edilerek monarşilerin başlattığı merkezileştirme, merkezi devlet anlayışı doruk noktasına ulaştırılır, öte yanda yasallık ön plana konarak devlet gücü demokratik meşrulukla donatılıp sağlanılır.

Egemen halkın istencini (genel istenci) dışarıya vurup ifade edebilmesi yasalar aracılığıyla gerçekleşir. 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi (madde 6), bunu “Yasa, genel istencin ifadesidir.” şeklinde formüle eder. Genel istencin “işlemleri” olan yasaları kimin yaptığını sormaya gerek bile yoktur. Rousseau’nun deyişiyle, doğal olarak “yasalara boyun eğen halk, yasaların yapımcısı da olmalıdır. Toplumun koşullarını düzenlemek işi yalnızca birleşenlere aittir.” Böylece kişi, bir yanda genel istence katılan yurttaş olarak yasaları yapandır, öte yanda özel istence sa-

hip bir insan olarak ortak iyiliğe yönelebilmek (ya da yöneltilebilmek) için yasalara itaat eden (ya da itaat etmeye zorlanan) bireydir, uyruktur.

Halk-ulus egemenliğinde hükmetme-hükmedilme (ya da yönetme-yönetilme) ilişkisi tümüyle hukuksal içeriklidir. Yurttaş, uyruktan farklı olarak yalnızca yasalar ile ilişkidedir. **Ancien Régime**'de halkın gözü devlet gücünü kişiliğinde somutlaştıran monarktır. Oysa halkın egemen olduğu bir ülkede gözlerin çevrildiği tek merkez, yasalardır. Bu açıdan bakıldığında devlet, egemenliğin somut ifadesi olan yasanın bir aracı olarak belirir. Fransız Devrimi'nin devlet biçimiyle ilgili olarak getirdiği önemli değişiklik, monarkın elinde bulunan otoriteyi yasaya aktarmasıdır. Böylece yönetilenler tarafından feodal düzende senyöre, monarşide krala gösterilen bağlılık, demokraside yasalara yöneltilmiş olur.

Monarşide yasanın monarkın, prensin istenci olmasından dolayı yasayla olan ilişki, gerçekte monarkla ilişkidir. Uyruğun doğrudan doğruya krala bağımlı olması nedeniyle buyurma-itaat etme ilişkisi, saydam bir nitelik gösterir. Buna karşılık demokraside bu ilişki, epey bulanık bir biçimde bulunur. Halkın yasaya itaat ederek kendine itaat etmesi şeklindeki formül, buna belli ölçüde (en azından kuramsal çerçevede) açıklık getirmeyi amaçlar. Fakat gerçekte halk-ulus egemenliği, yasaları (onları yaptığı varsayılan halka karşı) özerk kılarak, kişisizleştirerek yurttaşları çok daha sağlam bir biçimde devlete bağlar.

Halk egemen, dolayısıyla yasa koyucu olduğu zaman, bu üstün gücü kullanan, yasaların bekçisi olarak kabul edilen devletten başkası değildir. Böylece egemen devlet gücü, halk kavramı ile erkinin ilkesini (**au-toritas**), yasa ile de halk üzerinde erk kullanımını (**potestas**) meşrulaştırmış olur. Sonuçta halkın kendine itaat etmesi, devlete itaat etmesi demektir. Çünkü bu devlet, halk ile, ulus ile özdeşleşmiş olan ulus-devlettir.

Demek ki egemenlik kavramına "ulusal" sözcüğünün eklenmesi, egemenliğe bir sınırlama getirmek şöyle dursun, onu daha da yüceltir. Devlet, halk egemenliğinin kullanım alanı olarak görüldüğünden ötürü, kendini genel istenç-ortak çıkar ile özdeşleştirme olanağına kavuşur. Böylece, bireyler, gruplar, sınıflar arasındaki çıkar çatışmalarının üzerinde tarafsız bir güç görünümü kazanan devlet, üzerindeki her türlü kuşku-dan kurtulmuş olur. Ayrıca devlet, halkın bütünlüğünü, genel istencin birliğini ileri sürerek, işine gelmeyen farklılaşmaları yadsıma olanağına kavuşur.

Bu yönüyle halk-ulus egemenliği, klasik demokrasi tanımına uygun düşmediğinden başka, günümüzdeki çoğulcu demokrasi anlayışını tümüyle dışlamaktadır. Üstelik en otoriter bir rejim bile, halk-ulus egemenliğine dayanabildiği ölçüde kendini "demokratik" (ya da popülist) bir meş-

rulukla donatabilmektedir. Bu noktada siyasal temsilin önemli bir yeri vardır.

Siyasal Temsil

Yönetenler-yönetilenler ayrımının zorunluluğu, halk-ulus egemenliğinin eski bir kavram olan siyasal temsili yeniden formüle etmesi sonucunu doğurur. Monarşiyi, hatta mutlak monarşiyi meşrulaştırmaya yönelik ideolojik söylemler de temsil kavramına başvurmuşlardı. Kral, genellikle “devletin birinci hizmetkârı” sıfatıyla, sosyal katmanlara karşı genel çıkarın temsilcisi olarak gösterilmekteydi. Örneğin Hobbes, kuramında mutlak monarkı ve onun egemenliğini temsil mekanizmasından kaynaklandırma yoluna gitmişti.

Amerikan ve Fransız devrimcileri, paradoksal bir biçimde eskimiş olarak kabul ettikleri siyasal yapıyı yıkmaya işlemi bu yapıya özgü olan bir düşünsel kategoriye başvurarak gerçekleştirdiler. Bunun nedeni, egemenlik kavramını terketmemiş, üstelik buna bir de ulusal sıfatını ekleyerek bir “çelişkiye” yol açmış olmalarıdır.

Çünkü her ne kadar egemenlik, **plenitudo potestatis**'i gerektiriyorsa da, bunun somut “bir”den (monarktan) alınıp soyut “bir”e devredilmesiyle, **auctoritas-potestas** ayrımı yeniden gündeme gelir. Tıpkı papanın iktidarın ilkesini kendine ayırıp dünyasal kılıcı krala vermesi gibi, halk da egemenliğin kaynağını (**auctoritas**'ı) elinde bulundurup bunun kullanılmasını, yani devletin yaptırım gücünü (**potestas**'ı) belli kişilere emanet eder.

Halk-ulus, kraldan farklı olarak bir soyutlama olduğu için, gerçekte yönetimde bulunamayacağından başka, bir istenç de taşımaz. Devlet organlarında bulunan gerçek kişilerin bir istenç ortaya koyması ve aynı anda halkın bunu kendi istenci olarak kabul etmesi gerekir. Genel istencin bu şekilde el değiştirmesi, temsil sistemi ile olur.

Siyasal temsil, her şeyden önce, halk için, halk adına, fakat halk tarafından kullanılmayan bir iktidar anlayışını içerir. Temsil sistemini benimseyen Amerikan ve Fransız devrimcileri, demokrasiyi halkın doğrudan iktidarı olarak algıladıklarından ötürü, kurdukları rejimi cumhuriyet ya da temsili yönetim şeklinde adlandırmayı yeğlemişlerdi. Onlara göre, halkın egemenliğini kullanabilmesi ancak temsilcileri aracılığıyla olasıydı.

Çünkü halkın doğrudan iktidarı, Rousseau'nun da çekindiği bir olguydu, yani bireysel çıkarların, aracı olmaksızın siyasal sistemin içine akmaları ve böylece güçlkle kurulmuş olan iktidarın birliğini parçalama-

ları tehlikesini içerme özelliğine sahiptir. Daha açıkçası söz konusu olan tehlike, halk-ulus egemeniği kuramında soyut bir bütün olarak anlamını bulan halkın, somut varlığı ile siyasette yer alması ve kapsadığı farklı gerçek toplumsal istençleri açığa vurmasıdır. Bunu önlemenin yolu, somut halkın iktidardan, bir başka deyişle **potestas**'tan yoksun bırakılmasıdır.

Temsil, birliği güçlendirici bir işlev görür; hatta bir bakıma soyut "bir"i, yani ulusu, ulusal istenci oluşturur. Guizot'nun deyişiyle, "Temsili hkmetin amacı, kalabalığın kendisini bir birlik olarak görmesini ve öyle kabul etmesini sağlayarak kalabalığı birliğe yönlendirmektir." Bir-biriyle çelişen bireyseliklerden oluşan kalabalığın bir birlik oluşturması için, bireylerin kendilerini diğerlerinde tanıyabilecekleri bir ortak alan gereklidir. Bu alan, kişilerin birbirlerinin benzeri yurttaşlar olarak içinde yer aldıkları kamusal alandır. Fransız Devriminin önemli ideologu Siyes, yalnızca yurttaşların, yani ulusun eşit üyelerinin temsil edilme haklarının olduğunu vurgulayarak, siyasal istencin birliğini bu olgudan kaynaklandırma yoluna gitmiştir.

Temsilin mekanizması olan seçim işlemi, insanların birbirlerini yurttaşlar olarak eşit görmelerinde önemli bir rol oynar. Çünkü bölünmüş toplumsalı bütünleştirilmiş siyasala dönüştüren seçim, her kişiye, herkesle birlikte yöneticilerin belirlenmesine katıldığı duygusunu aşılar. Bir başka deyişle, bireyler kendilerini yalnızca "temsil edilebilir" değil, fakat özellikle "temsil edilmiş" olarak gördüklerinde, birbirlerinin eşiti oldukları yargısına ulaşırlar. Demek ki genel oya dayalı seçim, bütünleştirmeyi daha kolaylıkla sağlayabilmektedir. (Zorunlu oy vermeyi de bu açıdan değerlendirmek mümkündür).

Ancak temsil edilen, bireyler, bireysel çıkarlar değildir. Zaten (Siyes'in de dediği gibi) farklılıkların, eşitsizliklerin temsil edilmesi diye bir şey olamaz. Bireyin seçim mekanizmasında yer alması, yani oy vererek temsilcileri belirlemesi, temsil edildiği anlamına gelmez. Temsil edilenin genel olma niteliği, kamusal çıkarı içerme özelliği taşması gerekir. Bu, yurttaşların birleşik topluluğu şeklindeki ulustur.

Temsil, temsil edileni yansıtmaz, fakat bir işlemde bulunur. Halk-ulus egemenliğini savunan düşünürler ve devrimciler, temsil edilene (ulusa, halka) kendiliğinden bir istenç tanımazlar ya da en azından temsil edilenin kendisini ifade edemediğini, istencini ortaya koyamadığını ileri sürerler. Ne de olsa halk ya da ulus soyut bir varlıktır ve bu özelliğinden ötürü onun bir istenç ortaya koyması olanaksızdır.

Demek ki milletvekilleri, ulusun temsilcileri olarak istenç belirttiklerinde, bunu temsil ettiklerinin adına yapmış olurlar; dolayısıyla bu istenç, ulusal (genel) istenç olur. Bu bakımdan temsil, daha önceden ifa-

de edilmiş genel istenci siyasal düzeyde yansıtmaz, fakat genel istenci ifade ederek doğurur, yaratır. Madison'un deyişiyle, ortak çıkarı içeren genel istenç ancak temsil sistemi sayesinde gözler önüne konulabilir.

Temsil edilene temsil eden tarafından dile getirilmemiş bir istenç tanınmaması, bunun sonucunda da halkın-ulusun istenci ile siyasal bedenin istencinin birbirine karıştırılması, somut halkın iktidarın dışına itilmesine neden olur. Sièyes'e göre, istenç ile donanmış bulunan, dolayısıyla gerçek siyasal süje olan, halk değil, fakat yasama ile yürütme erki, yani devlettir. Genel istencin ifadesi olan yasaların yapılması ve yürütülmesi devlet organlarınca gerçekleştirilir. Birey bunlara uyar, uymak zorundadır; çünkü ancak o zaman yurttaş olarak kendisinin taşıdığı varsayılan genel istence katılmış olur.

Bunun yol açtığı sonuç, devletin, devleti elinde bulunduran temsilcilerin hegemonyasıdır. Çünkü egemen olan yalnız halk-ulus olduğuna göre, iktidar onun adına konuşanların elinde bulunmak zorundadır. Halkın adına konuştuğunu ileri sürebilenler ise, kendilerini temsilci olarak kabul ettirmiş olanlardır. Böylece temsilciler-yöneticiler, kendi görüşleri doğrultusunda genel istenç adına hak kazanmayan her türlü bireysel, toplumsal isteği etkinlikten yoksun bırakma olanağına kavuşmaktadırlar.

Temsil sistemi, kendi mantığı içinde, temsilcilerin saptanmasında çetle seçim yöntemleri dışında, halkın zımnı ya da plebisit şeklindeki onayına başvurulmasına da açıktır. Örneğin, 1791 Fransız Anayasasında kral, seçimle tahta oturmamasına karşın halkın temsilcisi olarak nitelendirilmiştir. III Napoléon (Bonaparte gibi) ulus egemenliği anlayışını terketmemiş ve kendisinin temsilciliğini plebisitler yoluyla sürekli onaylatmıştır. "En büyük gururum, yeryüzünde benim kadar "halkımın temsilcisiyim" deme hakkına sahip bir başka devlet başkanının olmamasıdır." diyen Hitler de kendisinin halkın temsilcisi olduğunu vurgulamaktan geri kalmamıştır.

Demek ki, (temsilcilerin denetimi, belli aralıklarla yenilenmesi, seçimin genel ve gizli oyla yapılması gibi ölçütler bir yana bırakıldığında) temsil sisteminin her türlü siyasal rejimle bağdaştığı, dahası ona meşruluk temelleri kazandırdığı görülmektedir. Halk-ulus egemenliğinin demokrasi ile özdeşleştirilmesi nedeniyle, bu egemenliğe atıfta bulunan herhangi bir diktatörün, rejimini, paradoksal bir biçimde, demokratik meşrulukla donatma durumu ortaya çıkmaktadır.

Gerçekte tek "bir" in (monarkın, diktatörün) soyut "bir" i (ulusu) temsil etmesini kuramsal düzeyde açıklamak daha kolaydır. Oysa birçok temsilcinin olmasıyla birlikte önemli bir sorun da belirir: Her milletvekili tek bir beden ve tek bir istenç olan ulusu temsil ettiğine göre, bu

temsil edilenin farklı kanılara sahip olan temsilcileri nasıl olabiliyor? Bu bağlamda, meclisin bağrında bir azınlık ile bir çoğunluk nasıl oluşuyor? Ya da böyle bir bölünmüşlük, kuramı baştan mahkum etmiyor mu?

Sièyes bu sorunu, Convention içinde çeşitli temsilcilerin değil, fakat tek bir temsilcinin bulunduğunu, onun da Convention'un kendisi olduğunu belirterek çözmeye çalışmıştır. Bu açıklamanın anlamı şudur: Temsil edilen ulusun birliği olduğuna göre, temsil edenin de bir olması gerekir. Bu bir olan, meclistir. Dolayısıyla, ulusal istenç meclisin içinde belirir. Pratikte, meclisin içindeki hakim istenç, yani çoğunluğun istenci, ulusal istenç adını almaya hak kazanmaktadır. Bu bakımdan Mümtaz Soysal'ın belirttiğinin aksine, ulusal istenç çoğunluk istenci ile azınlık istencinin toplamı değildir. Temsil sisteminin mantığı böyle bir formülü dışlamaktadır.

Temsil edenin bir olması zorunluluğu ve genel istencin ancak temsilci tarafından yaratılması, ister istemez temsili kurum içindeki hakim bölümün temsilci olarak ulusal istenci ifade etmesi sonucunu doğurmaktadır. Seçimin işlevi, birliği oluşturmak ve bu bağlamda ulusal istencin ifade edilmesini sağlamak değil, fakat çoğunluğu yaratmaktır. İşte ancak bu çoğunluk, sistemin mantığından ötürü, kendi istencini ulusal istenç olarak ortaya koyabilmektedir; ya da daha doğrusu ulusal istenç çoğunluğun istenci olmak zorundadır; yasaları yapan çoğunluk değil midir zaten?

Üstelik temsilcinin bir oluşu, tam anlamıyla mecliste değil, fakat devlette belirmektedir. Meclis, devletin organlarından yalnızca birisidir. Oysa, tam anlamıyla bir ve bölünmez olan devletin kendisidir. "Ulus-devlet" anlayışı bunun açık bir göstergesidir: Ulus, devlet ile özdeşleşir; bir başka deyişle ulus, devlet tarafından temsil edilir.

Sièyes ve Rousseau, siyasal bedeninin, yani devletin genel istenci taşıdığını belirtmektedirler. 1961 ve 1982 Türk Anayasaları da bu olguyu dolaylı bir biçimde ortaya koyarlar. Ulusun, egemenliğini devlet organları eliyle kullanması, bu organları kendi içinde bütünleştiren "bir" in (devletin) gerçek anlamda temsilci olarak genel istenci yaratması demektir. Bu bakımdan tek bir iktidar vardır, o da devletin iktidarındır, her ne kadar halk adına kullanıldığı varsayılrsa da.

Bu verilerin ışığında, en yalın biçimiyle "halkın iktidarı" olarak tanımlanan demokrasiden söz edilebilmesi olanaksızdır. En demokratik olarak kabul edilen bir temsil sistemi üzerine kurulu herhangi bir rejimin, iktidarı halktan alıp temsilcilere-yöneticilere vermesinden, daha açıkçası genel istenci devletin içine yerleştirmesinden dolayı, bir demokrasi olmayacağı açıktır.

“Tam anlamıyla söylenirse” der Sartori, “eğer iktidar gerçekten halka ait olacaksa, onun başka yere verilmesi kabul edilemez. Kelime anlamında bir demokrasi sadece devletsiz bir toplum olabilir.” Bir bakıma “modern devlet”in ortaya çıkışı, demokrasiyi bir mitos, bir ütopya haline getirmiştir. Rousseau’nun demokrasiyi tanrılara yakıştıran değerlendirmesini bu açıdan yorumlamak gerekir: İnsanlar kendilerini çocuk durumuna indirgeyen, her şeyi onlar adına düşünüp yapan ve onlara kendilerini yönetme olanağını tanımayan bir devlet olmaksızın yaşayamıyorlarsa, demokrasinin onlar için bir düştten öteye gidememesi de kaçınılmazdır.

**

Demokrasiyi bir mitos olmaktan kurtarabilmek, bir bakıma demokrasiyi yeryüzüne, insanlar arasına indirebilmek için, onun soyut bir bütünü (halkı, ulusu) değil, fakat somut birleri ilgilendiren, bireysel hak ve özgürlükleri gözeten siyasal ve toplumsal bir süreç olduğunu; farklı ve değişken çıkarlar, istençler arasında uzlaşımın kuran sürekli bir oluşum olduğunu kabul etmek gerekir.

“Halk-ulus egemenliği, genel istenç, siyasal temsil” gibi soyut ve “idealize” edilmiş düşünsel kategorilere dayanılarak, bütüleştirici bir zihniyet sürdürüldüğü (örneğin 1982 Anayasasının başlangıç kısmında yer alan “Topluca Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarında, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu...” şeklinde ifade edilen ulusal ortak ruh anlayışına sıkı sıkıya bağlanıldığı), “bir” adına birler, bireysellikler mahkum edilip sivil toplum devlet cenderesi altına sokulduğu sürece, çağdaş demokrasi denen özgürlükçü, çoğulcu ve katılımcı demokrasiye ulaşılması hep bir düş olarak kalacaktır. Dolayısıyla ,bu bütüncül anlayışın ve bu anlayışı besleyen mitosların terkedilmesi gerektiği inancındayım.

TEMEL KAYNAKÇA

- Ağaoğulları Mehmet Ali, “Halk ya da Ulus Egemenliği”nin Kuramsal Temelleri Üzerine Birkaç Düşünce,” A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Ankara, Cilt XLI, Sayı 1-4, Ocak-Aralık 1986.
- Albertini Mario, *L'Etat national*, Lyon, Les éditions Fédérop, 1978.
- Burdeau Georges, *Traité de science politique*, Paris, Librairie de Droit et de Jurisprudence, 1950-1953.
- Burdeau Georges, *La démocratie*, Paris, Seuil, 1966.
- Chevallier Jean-Jacques, “L'idée de nation et l'idée d'Etat”, *L'idée de nation*, Paris, PUF, 1969.

- Dumont Louis, *Essais sur l'individualisme-Une perspective anthropologique sur l'idéologie moderne*, Paris, Seuil, 1983.
- Grawitz Madeleine, Leca Jean, *Traité de science politique*, Paris, PUF, 4 Cilt, 1985.
- Hamilton, Madison ve Jay, *Anayasa Üzerine Düşünceler-Federalist'lerin Makalelerinden Seçmeler*, (Çev. Mümtaz Soysal), İstanbul, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, 1962.
- Hermet Guy, *Aux frontières de la démocratie*, Paris, PUF, 1983.
- Hobbes Thomas, *Léviathan*, Paris, Editions Sirey, 1971.
- Jaume Lucien, *Hobbes et l'Etat représentatif moderne*, Paris, PUF, 1986.
- Kapani Münci, "Milli İrade Efsanesi", *Milliyet*, 27.2.1966.
- Küçükömer İdris, "Milli İrade Hikayesi", *Akşam*, 2.10.1965.
- Lefort Claude, *Essais sur le politique*, Paris, Seuil, 1986.
- Lipson Leslie, *Demokratik Uygarlık*, (Çev. Haldun Güralp ve Türker Alkan), Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1984.
- Mairet Gérard, "Peuple et Nation", *Histoire des idéologies*, Paris, Hachette, Cilt III, 1978.
- Mairet Gérard, "Liberté, Egalité", *Histoire des idéologies*, Paris, Hachette, Cilt III, 1978.
- Mairet Gérard, *Le Dieu mortel*, Paris, PUF, 1987.
- Manent Pierre, *Naissance de la politique moderne*, Paris, Payot, 1977.
- Manent Pierre, *Histoire intellectuelle du libéralisme*, Paris, Calmann-Lévy, 1987.
- Mastropaolo Alfio, "L'Etat ou l'ambigüité", *Revue Française de Science Politique*, Paris, Août, 1986.
- Mayo Henry B., *Demokratik Teoriye Giriş*, (Çev. Emre Kongar), Ankara, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, 1964.
- Nicolet Claude, *L'idée républicaine en France*, Paris, Gallimard, 1982.
- Pasquino Pasquale, "Emmanuel Sièyes, Benjamin Constant et le gouvernement des modernes. Contribution à l'histoire du concept de représentation politique", *Revue Française de Science Politique*, Paris, Avril 1987.
- Rousseau Jean-Jacques, *Du contrat social*, Paris, Editions Garnier Frères, 1954.
- Sarıca Murat, *Fransa ve İngiltere'de Emredici Vekâletten Yeni Temsil Anlayışına Geçiş*, İstanbul, İ.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları, 1969.
- Sartori Giovanni, *Demokrasi Kuramı*, (Çev. Deniz Baykal), Ankara, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, No. 23.
- Sièyes Emmanuel, "Tiers Etat Nedir?", (Çev. Süheyy Derbil), *Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt VIII, Sayı 1-2, 1951.
- Talmon J.L., *Les origines de la démocratie totalitaire*, Paris, Calmann-Lévy, 1969.